

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

25ste JAARGANG, NUMMER 2, FEBRUARI 1989

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redaktie en administratie:

Schouw 48-11

8232 BD Lelystad

Postgiro 30 76 95

GESPREK MET TWEE STAKENDE ARBEIDERS VAN EEN SCHEEPSWERF IN ST. NAZAIRE

Afgelopen zomer is wekenlang gestaakt bij de scheepswerven in de Franse stad St. Nazaire aan de monding van de Loire. Het ging daarbij in de eerste plaats om het behoud van werkgelegenheid. Zo'n 180 à 200 banen waren op de tocht komen te staan. Bovendien wilde de directie bepaalde verworvenheden afschaffen, zoals bijvoorbeeld deze, dat men in geval van ziekte de eerste vier dagen geen bezoek van een kontrolerend geneesheer zou ontvangen en evenmin — als het ziekteverzuim niet langer zou duren — een medische verklaring hoefde over te leggen. De directie motiveerde dat alles met het argument, dat de concurrentiepositie van de werven verbeterd diende te worden.

De staking was één van de vele die er gedurende het jaar 1988 in Frankrijk zijn geweest. Sommige daarvan waren volslagen 'wild'. Andere stakingen daarentegen werden door de vakbeweging uitgeroepen. Aan enkele ervan hebben wij in voorafgaande afleveringen van *Daad en Gedachte* aandacht besteed. Dat wij hier nog wat kanttekeningen bij de strijd van de Franse werfarbeiders willen plaatsen heeft een bijzondere reden. Een in Parijs wonende (Franse) geestverwante is namelijk, zo'n veertien dagen na het begin van de actie, naar St. Nazaire gegaan en heeft daar met twee van de in totaal ruim 6.000 stakers een uitvoerig gesprek gehad, waarvan zij ons een kort verslag heeft toegestuurd. Dat verslag is belangwekkend, omdat uit her relaas van de beide werfarbeiders duidelijk blijkt, dat stakingen niet zonder meer in officiële en niet-officiële kunnen worden ingedeeld.

Dit feit, dat overigens niet nieuw kan worden genoemd, is niet het enige waarop de verklaringen van de beide stakers licht werpen. Men kan er ook uit zien, dat arbeiders, ook dan wanneer zij eenmaal tot actie en strijd hebben besloten, tijdens de strijd nog aarzelingen en zelfs apathie vertonen. Wat tevens blijkt: diep wantrouwen jegens de vakbonden voert niet altijd zonder meer tot geheel zelfstandig optreden. Arbeiders zijn, na de bonden onder druk te hebben gezet, er vaak op uit deze voor hun doeleinden te gebruiken. Soms lukt dit tijdelijk wél en dan op de duur toch weer niet doordat — het zojuist genoemde wantrouwen ten spijt — de vakbondstraditie nu eenmaal een taai leven heeft. Wat de staking in St. Nazaire bovendien opnieuw geleerd heeft: traditionele, door de vakbeweging gecontroleerde vormen van actie en strijdvormen die geenszins tot het geijkte optreden van de bonden behoren, wisselen elkaar niet alleen af, maar kunnen ook naast elkaar voorkomen.

Alvorens de door de twee geïnterviewde stakers verstrekte inlichtingen weer te geven, een paar aan Franse dagbladen ontleende informaties. De op 14 juni j.l. op de werven van St. Nazaire begonnen staking, is de langste staking van Franse werfarbeiders geweest in meer dan twintig jaar. Op 5 juli 1988 hebben 500 stakende werfarbeiders tijdelijk het stadhuis van St. Nazaire bezet. Dat zal mede de reden geweest zijn, dat het Franse dagblad *Le Monde* op 6 juli 1988 sprak van 'een konflikt, dat gevaarlijk moest worden genoemd en van groter betekenis dan men zou kunnen menen, gezien de omstandigheid dat het voorlopig gaat om een ontslag van 135 werknemers van de 4.8000 in vaste dienst.' En de kwalifikatie 'gevaarlijk' sloeg daarbij natuurlijk niet alléén op de bezetting van het stadhuis, maar ook op de demonstraties van stakers in de straten van de stad en op de door hen aangerichte vernielingen van bedrijfsgebouwen, op het blokkeren van spoorverbindingen en bruggen, op het vernielen van banden van de auto's van onderkruipers, op het omverwerpen van een politievoertuig en soortgelijke akties.

Twee stakers aan het woord

„Het begon ermee, dat de bonden een werkonderbreking van een uur voorstelden. Iemand interrompeerde en stelde een komplette staking voor zonder tijdslimiet. Dat was wat iedereen wilde en hoewel de bonden een staking van één uur uitriepen hebben wij, aan het eind daarvan de arbeid niet hervat.

Tot op het moment dat de staking een feit was waren de bonden (aangesloten bij de drie verschillende centrales CGT, CFDT en FO) onderling verdeeld¹⁾. Zelfs de aktie van één uur werd door de drie afzonderlijk afgekondigd. Maar toen de bonden moesten konstatieren dat de arbeiders uiterst strijdlustig en eensgezind waren kwam de vakbondseenheid snel tot stand. En vakbondseenheid is altijd t e g e n de arbeiders gericht. De bonden maakten gemene zaak om des te beter te kunnen blussen. Dat er geblust moet worden, daarover zijn ze het altijd onmiddellijk met elkaar eens.

Toen de staking eenmaal was begonnen hebben de bonden zo'n beetje een afwachtende houding aangenomen. De arbeiders van hun kant waren van groot wantrouwen ten opzichte van de bonden vervuld. . . . nee, eigenlijk is 'wantrouwen' niet het goede woord. Ik weet niet goed hoe ik het beschrijven moet. Een wat merkwaardige situatie zoals ik nog nooit eerder zag. Maar het ging niet zo ver, dat de arbeiders een e i g e n zelfstandige organisatie voor de strijd wilden formeren. Dat werd wel voorgesteld, een strijdkomiteé waarin aangeslotenen van alle drie soorten bonden zouden zitten en dan natuurlijk de strijdbaarste elementen. Maar daar is het niet van gekomen. 'Waar is dat goed voor?' werd er gevraagd. 'Wij behouden ons immers onze eigen beslissingen voor. De bonden kunnen echt niet zonder meer doen wat ze willen, want dan gaan wij onze eigen weg'. De strijd-wil was wel groot, maar de kollega's hebben geen eigen strijdorganisatie gevormd.

Overigens was de strijdlust zó groot, dat hij de bonden angst inboezemde en deze tot grote voorzichtigheid maande. Aanvankelijk heeft geen enkele vakbondsbestuurder het woord gevoerd. Dat lieten ze over aan hun afgevaardigden (gedelegeerden). De arbeiders wisten door te drukken dat ieder die op de werven werkte het woord mocht voeren. Het gevolg was, dat er voor de allereerste keer sprake was van algemene, democratische' stakersvergaderingen waar iedereen kon spreken.

Tijdens de eerste dagen van de staking ontvouwen de gedelegeerden van de CGT spandoeken van hun bond. Dat wekte woede. 'Weg met die ouwe troep!', werd er gezegd. 'Die willen wij niet'. De gedelegeerden trachtten daarop een stoet te formeren, met hun spandoeken voorop. Toen niemand hen volgde, kwamen ze met die spandoeken terug.

1) CGT — bolsjewistische centrale; CFDT — formeel katholieke, in de praktijk min of meer 'neutrale' centrale; FO — sociaaldemokratische vakbeweging.

Daarop ontwikkelde zich een handgemeen. De arbeiders wisten door te drukken dat er van toen af aan alleen maar gedemonstreerd zou worden achter een spandoek met de tekst „De Werf arbeiders”. En dat zonder wat voor vakbondsembleem ook.

Weken achtereenvolgens verzamelden zich 2.500 à 3.000 arbeiders iedere morgen weer bij de werf. Dat hebben we nooit eerder gezien. Niettemin bleef hun optreden toch min of meer passief. Ze hielden zich op het werfterrein op, maar daadwerkelijke actie lieten ze steeds over aan 300 à 500 van hun kameraden.

In het begin onttrok zich de actie aan iedere controle van de bonden, maar langzamerhand kregen de bonden er toch meer greep op. In de elke morgen weer gehouden stakersvergadering vroegen tenslotte nog maar weinig arbeiders het woord. De trotskisten steunden de CGT en verspreidden slechts één keer een bulletin.”

Het verloop van de strijd

Na verdere mededelingen van de twee werf arbeiders en uit krantenberichten kon onze Franse geestverwante het hieronder (verkorte) weergegeven overzicht omtrent de gang van zaken samenstellen.

— Al direct op de eerste stakingsdag — toen de arbeiders weigerden om na een uur het werk te hervatten — stelde de CGT voor om dat dan maar de volgende dag te doen. De vergadering protesteerde. „Naar de directie!” werd er geroepen. De CGT trok daarop het voorstel in. In de middaguren werd er opnieuw vergaderd. Iedereen was voor voortzetting van de strijd. Men trok in optocht over de werf om overal de arbeid te doen stoppen. De losse arbeiders sloten zich bij de staking aan. De chefs trokken zich terug.

— Na drie dagen werden de stakersvergaderingen nog stevast door 3.000 à 3.500 arbeiders bijgewoond. In optocht trok men naar een andere werf, die nog niet in staking was; geen succes. 's Middags beraadslaagde de directie met vertegenwoordigers van de vakbeweging. De stakers verzamelden zich voor het directiegebouw. Geen enkel resultaat van de besprekingen. Vernieling van enkele bedrijfsgebouwen.

— Op 20 juni demonstren 3.000 stakers voor een der gebouwen van het regionaal bestuur. Een delegatie van de stakers wordt ontvangen. De — ter plekke gearriveerde — minister van gezondheid Evin, oud-burgemeester van St. Nazaire, en thans nog afgevaardigde van Saint-Nazaire in de Kamer, spreekt met de delegatie. 's Middags opnieuw vruchteloze besprekingen tussen de directie en de bonden. Weer staan de stakers in massa voor het directiekantoor. Opnieuw vernielingen van enkele bedrijfsgebouwen. De spanning stijgt.

— Gedurende de volgende dagen worden de stakers op diverse manieren door de bonden 'beziggehouden', zoals de twee zegslieden dat noemen. Er is een demonstratie voor het stadhuis, waaraan zonder veel enthousiasme wordt deelgenomen, de weg voor het stadhuis wordt een tijdlang geblokkeerd.

— Op 23 juni versperren de stakers de toegangen tot de werf. Stafleden en leden van de directie kunnen daardoor de werf niet verlaten om tussen de middag ergens te gaan eten.

— Op 24 juni wordt de strijd feller. De spoorlijn van Nantes naar St. Nazaire wordt geblokkeerd. In het station van Montoir worden de treinen tegengehouden. De aftakking bij Trignac wordt bezet gehouden. Er ontstaan grote opstoppen in het treinverkeer. Botsingen met de politie.

— Op 27 juni een grote demonstratie waartoe de vakbeweging ook andere beroepsgroepen heeft opgeroepen. Er zijn 7.000 demonstranten.

— 28 juni: de woede neemt toe. Er zijn nog steeds iedere morgen 2.000 à 3.000 arbeiders in de stakersvergadering. De bonden stellen iedere keer dezelfde soort actie voor. Voor een blokkade van de kruispunten is er weinig enthousiasme. Iedereen is wél voor

een rondgang over de werf. Een groep stakers belegert het direktiegebouw. Er wordt geplunderd. Daarop wacht men tot de onderkruipers, die naar het direktiegebouw de wijk hebben genomen, het — onder de bescherming van vakbondsbestuurders — verlaten. Ze worden uitgejouwd. 's Middags: demonstratie voor een overheidsgebouw in St. Nazaire. Botsingen met de politie. Eén staker raakt gewond.

— 29 juni: Ongeveer 600 stakers bestormen een trein die op het punt staat naar Nantes te vertrekken, alwaar vakbonden, direktie en overheidspersonen beraadslagen. De stakers trekken in optocht door die stad, vernielen autobanden.

— 30 juni: Gedurende de gehele dag spannen de bonden zich tot het uiterste in om de stakers onder controle te houden en gewelddadigheden te voorkomen. Het lukt hun nauwelijks. De onderhandelingen hebben het dode punt bereikt. De stakers wachten op een gelegenheid om uiting te geven aan hun woede. Botsingen met de oproerpolitie kunnen de bonden maar op het nippertje vermijden. 's Middags trachten de bonden tevergeefs de stakers af te houden van een optreden tegen de onderkruipers die nog altijd in het direktiegebouw werken. De vakbondsgedelegeerden die zich ertegen verzetten worden met eieren en tomaten bekogeld. Tal van stakers ergeren zich onuitsprekelijk aan het optreden van de vakbondsmesnen.

— 1 juli: Zij die zich geërgerd hebben verschijnen niet meer in de morgenvergadering, die hoe langer hoe meer beheerst wordt door de bonden. Een vertegenwoordiger van de CGT spreekt. Niemand reageert. De atmosfeer is geladen. Een voorstel van de CGT voor een nieuwe demonstratie wordt noch bediskussieerd, noch in stemming gebracht. Op de brug worden auto's aangehouden en aan de inzittenden wordt een bijdrage voor de stakingskas gevraagd. Er hoeft geen tol voor de brug te worden betaald.

— 2 juli: 135 arbeiders krijgen hun ontslagbrief. Het blijkt om de meest militante arbeiders te gaan.

— Maandag 4 juli: De vakanties zijn begonnen maar niettemin wordt de stakersvergadering door 1500 arbeiders bezocht. De brug van St. Nazaire wordt tegen de wens van de vakbonden geblokkeerd op het moment dat de Tour de France daar moet passeren.

— De volgende dag blijven de stakers actief, niettegenstaande de vakanties. De stakersvergaderingen worden door nauwelijks minder personen bezocht. Maar er zit allemaal weinig perspectief in. De bonden blijven de stakers op dezelfde manier 'bezighouden'. Op 7 juli benoemt de regering een bemiddelaar. Het is duidelijk dat de strijdlust verflauwt. De direktie dreigt met nieuwe ontslagen. Op 11 juli stellen de bonden werkhervatting voor. De stakersvergadering verklaart zich akkoord ²⁾. Het enige wat de bonden als 'hun succes' aan de stakers kunnen presenteren is een heel kleine loonsverhoging en de belofte, dat er geen strafmaatregelen tegen de stakers zullen worden genomen. Eén van haar twee gesprekspartners geeft aan onze geestverwante als zijn mening te kennen, dat teveel arbeiders er tenslotte geen gat meer in zagen.

1) Uit het ons toegestuurde verslag blijkt helaas niet met welke stemverhouding de werkhervatting is aanvaard. Ook op andere punten vinden wij de informatie van onze geestverwante helaas te onvolledig.

— O —

DE VIJFENTWINTIGSTE JAARGANG

Dit is alweer het tweede nummer van de vijfentwintigste jaargang. Toen we in 1965 met „Daad en Gedachte” begonnen hebben we nooit gedacht het zo lang vol te kunnen houden. Met de morele en vooral ook financiële steun van onze lezers hebben we het echter gered. We hebben het volste vertrouwen, dat het ook in de toekomst goed zal gaan.

NEEM VAN DE ARMEN OM AAN DE RIJKE TE GEVEN IS HET CREDO VAN LUBBERS EN ZIJN KABINET

In alle toonaarden werd het gezongen toen de economische recessie zich aandeed: „We moeten zorgen dat het bedrijfsleven meer winst maakt. Meer winst betekent meer investeringen en daardoor komen er meer arbeidsplaatsen. Meer winst voor het bedrijfsleven is dus de beste bestrijding van de werkloosheid.” O nee, het waren niet alleen Lubbers en zijn kabinet die dit lied zongen. Ook de P.v.d.A. en de FNV zongen om het hardst mee. Dit natuurlijk tot groot genoegen van het bedrijfsleven. Want welke ondernemer is tegen een vergroting van de winst? Niemand natuurlijk. Om de winsten van het bedrijfsleven op te vijzelen was het echter nodig de arbeidskracht goedkoper te maken. Dus werden de lonen óf verlaagd óf niet aangepast bij de gestegen prijzen en zo kon het bedrijfsleven meer winst maken. De ondernemers dachten en denken er echter niet aan die winst te gebruiken voor het scheppen van arbeidsplaatsen. Nee, de hogere winst werd en wordt integendeel gebruikt voor de aanschaf van arbeidsbesparende technologie die het mogelijk maakt meer te produceren met minder arbeidskrachten. Dat meer winst ook meer arbeidsplaatsen zou betekenen was al net zo'n drogreden als de redenering van minister Jan de Koning, dat een verlaging van het minimumloon de werkloosheid zou doen dalen.

Eén van de bedrijven hier in Nederland die door de jaren heen steeds behoorlijk winsten heeft gemaakt is Philips. Maar er is ook geen bedrijf in Nederland, dat in de laatste tien jaar zoveel arbeidsplaatsen heeft afgestoten. Reorganisatie volgt op reorganisatie en elke keer weer staan er honderden arbeiders op de keien. Zoals elke ondernemer is ook Philips er op uit om de winst zo groot mogelijk te doen zijn. Maar de arbeiders moeten dan liefst ook nog zo goedkoop mogelijk zijn. Juist in de afgelopen maanden is er in België onder de Philips-arbeiders grote beroering ontstaan, omdat het bedrijf zijn vestiging in Leuven wil verplaatsen naar Singapore waar de arbeidskracht uiteraard veel goedkoper is dan hier in West-Europa.

Dat het bedrijfsleven terwille van een verhoging van de winst niet schroomt om tot illegale praktijken over te gaan is aan geen twijfel onderhevig. Dezelfde Philips is daarvan een heel goed voorbeeld. Bekend is dat de hele Volgermeerpolder bij Amsterdam is volgestort met gif van Philips-Duphar uit Zaandam. Onder dat gif bevindt zich ook het beruchte dioxine. Maar ook de omgeving van de Philips-vestiging in Stadskanaal was een aantal jaren geleden zo vergiftigd, dat de omwonenden geen groenten uit hun eigen tuin meer mochten consumeren. Lang geleden? Zeker, maar wie denkt dat Philips zijn leven heeft verbeterd komt bedrogen uit. Juist aan het eind van het vorige jaar lazen we in de krant, dat Philips een exportvergunning heeft gekregen voor een partij afval, die ook twintig kilo kwik bevat. Dat afval zal worden geëxporteerd naar Oost-Duitsland, waar het op een vuilnisbelt zal worden gestort. Hierbij dient men dan nog te bedenken, dat Philips in Roosendaal een eigen afvalverwerkingsinstallatie heeft, waarbij het kwik kan worden teruggewonnen. Dat schijnt echter duurder te zijn dan afvoer naar de DDR. En bij het veilig stellen van de winsten kan Philips rekenen op de overheid. Een exportvergunning is dan gauw verleend. Dat bedrijf staat bij de overheid toch in een goed blaadje. In de laatste paar jaar kreeg Philips maar eventjes zo'n driehonderd miljoen gulden voor de ontwikkeling van chips van de overheid. Dat geld is vanzelfsprekend bij de uitkeringstrekkers en minimumloners vandaan gehaald. Ja ja, het vrij marktmechanisme waar men het altijd over heeft betekent zeker: „neem van de armen en geef het aan de rijken”.

Maar Philips is niet het enige bedrijf dat zich van de vervuiling van het milieu totaal niets aantrekt. Op 16 februari 1982 maakte *Het Parool* bekend, dat in het laboratorium

van de KEMA te Arnhem toen reeds twintig jaar zonder vergunning werd gewerkt met radioactief materiaal. Dat gebeurde mehter met medeweten van de betreffende ministers. Dat waren o.a. Lubbers in het kabinet-Den Uyl, Van Aardenne in het eerste kabinet-Van Agt en Terlouw in het tweede kabinet-Van Agt. Het ergste was echter, dat het radioactief afval gewoon in de tuin werd begraven. Dat daar altijd kinderen speelden was blijkbaar geen bezwaar. Pas toen één der kinderen aan kanker was overleden werd dat afval verwijderd. Over een *zorgzame* samenleving gesproken. Willens en weten wordt het leven van kinderen in gevaar gebracht terwille van de winst. En de overheid werkt daar dan ten volle aan mee.

Op 20 augustus 1983 maakte *De Volkskrant* het volgende bekend: „De Zellingerwijk is ernstig verontreinigd met chemisch afval. Er ligt 135 duizen kilo polycyclische aromaten, 110 kilo benzeen, dertienduizend kilo PCB's en 14.600 kilo 'drins', restanten van de produktie van landbouwbestrijdingsmiddelen. Het staat vast dat deze drins van Shell afkomstige zijn.” Ja, ja, hier helpt Shell er aan mee, dat het milieu naar de knoppen gaat en in Zuid-Afrika helpt ze er aan mee, dat het bewind-Botha daar de zwarten kan afmaken wanneer het hem uitkomt of wanneer de zwarten volgens hem teveel praatjes krijgen. Een fijn bedrijf, dat van de zijde van de overheid echter geen kwaad te duchten heeft.

Het 'Uniser-schandaal' van het begin der jaren '80 ligt ons ook nog vers in het geheugen. Daar werd op een afschuwelijke manier met chemische afvalstoffen gesjoemeld. En ondanks het feit, dat er al in het begin van de jaren '70 vernietigende rapporten over de illegale activiteiten van de voorlopers van Uniser werden geproduceerd, duurde het toch tot 1979 voor er enige actie werd ondernomen. Een kommissie van onderzoek kwam dan ook tot de konklusie, dat „Rijnmond en het ministerie van Milieuhygiëne er flink toe hebben bijgedragen, dat Uniser jarenlang zijn gang kon gaan.” Het bedrijfsleven moest tenslotte zijn vuiligheid kwijt en de overheid wilde daarbij geen spelbreker zijn. Vandaar dat er een oogje werd toegeknepen.

In *De Volkskrant* lazen we op 14 december 1985, dat vijf fruittelers uit Marknesse in de Noordoostpolder, die ervan werden verdacht de veroorzakers te zijn van een massale vissterfte, door de economische politierechter werden vrijgesproken. Wel achtte hij de vijf fruittelers schuldig aan de dood van 5.000 vissen, maar dat mocht volgens hem niet tot een veroordeling leiden, omdat er over de eisen, die aan het gebruik van bestrijdingsmiddelen zouden moeten worden gesteld, te weinig bekend was.

Dit staat wel in heel schrille tegenstelling met wat de Surinaamse hindoestaan Sieuwerspad in Etten-Leur overkwam. Hij had in april 1982 het jaarlijkse offer ter ere van de godin Durga Poedja in het stromende water van de Leurschehaven in Etten-Leur gegooid. Het offer bestond uit ongekookte rijst, mangobladeren, doebagras, bloemblaadjes, as, gedroogde koeiemest en een stukje hout. Een agent in burger betrapte echter de snoadaard en maakte proces-verbaal op. De politierechterveroordeelde Sieuwerspad tot 50 gulden boete. Maar Sieuwerspad was dan ook geen ondernemer en wat hij in het water gooide was slechts onschuldig spul en géén chemisch afval. Dus moest hij worden gestraft.

In december 1985 ontsnapte er bij de metallurgische industrie Billiton (een dochter van Shell, men komt dat rotbedrijf steeds weer tegen) een wolk zoutzuurgas. Het bedrijf was verplicht dat te melden, maar liet dat achterwege. Deze ontaarde dochter van ont-aarde Shell had al eerder van zich doen spreken. Kort voor het bovengenoemde plaats-vond, werd bekend, dat het bedrijf vergiftigde grond op een stortplaats in Duiven had gedumpt. Daarbij werd de provinciale Milieudienst misleid. Ook werd bekend, dat Billiton onvoorzichtig was omgesprongen met lood uit oude accu's die bij het bedrijf werden verwerkt. Voorts was het bedrijf al eens beboet omdat het het ontsnappen van arseenhydride uit de loodsmelterij niet had gemeld. En zo'n tien jaar geleden bleek het bedrijf oorzaak te zijn van ernstige loodvervuiling van de omgeving. Vooral jonge kinderen uit

de direkte omgeving hadden te veel lood in het bloed. Doch ondanks dat alles draait Billiton nog altijd door. Af en toe een kleine boete, maar dat weegt niet op tegen het voordeel dat het lozen in het milieu opbrengt.

In 1985 gaf de overheid aan Philips-Duphar en twee andere chemische bedrijven toestemming om bij kippen- en varkensbedrijven te experimenteren met insecticiden in het krachtvoer. Door die methode zouden bij de mestproduktie vliegenplagen beter bestreden kunnen worden. Het bestrijdingsmiddel *Dimlin*, dat Philips-Duphar daarvoor gebruikte, werd door het ministerie van WVC toelaatbaar geacht als voeder-additief en dus niet bestempeld als bestrijdingsmiddel. Toen Philips-Duphar bij de EG in Brussel kwam met het verzoek het ook als voeder-additief te accepteren, werd dat echter afgewezen. Bij de EG werd *Dimlin* wél als bestrijdingsmiddel beschouwd. „Wij wilden echter”, verklaarde de Inspecteur Levensmiddelen van WVC, dr. Van der Kreek, „Philips-Duphar niet in de steek laten, dus kreeg het bedrijf kans om proefondervindelijk onderzoek te doen.” En daar gaat het de overheid inderdaad om: ondernemers mag je bij hun streven hun winstmogelijkheden te vergroten niet in de steek laten, ook al moet men bij de gebruikte methode nog zoveel vraagtekens plaatsen.

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de minister van Economische Zaken, Rudolf de Korte, van mening is dat de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven niet toelaat dat de ondernemingen opdraaien voor extra milieukosten. „Hoe je het wendt of keert”, aldus De Korte, „die offers worden uiteindelijk van de consument en belastingbetaler gevraagd: óf doordat het produkt duurder wordt, óf doordat de overheid het bedrijfsleven uit de belastinginkomsten subsidieert.” De Korte ligt hiermee wel ongeveer in de lijn van de heer Van Lede, de voorzitter van het Verbond van Nederlandse Ondernemers (VNO), die kortelings verklaarde, dat de ondernemers niet verantwoordelijk zijn voor de milieuvervuiling. Als de ondernemers produkten vervaardigen, die vervuilen voor het milieu zijn, dan is het aan de konsument om die produkten niet te kopen, aldus Van Lede. De ondernemer, die produceert om winst te maken treft dus geen enkele blaam. Het maken van winst is blijkbaar zijn enige verantwoordelijkheid.

De verbondenheid van de overheid met het bedrijfsleven is zo groot, dat de ontwikkelingshulp voor Derde Wereld-landen voor een zeer groot deel ten goede komt aan het bedrijfsleven. In de vorige kabinetsperiode pleitte minister Schoo reeds voor een grotere rol van het bedrijfsleven. Het beleid van de huidige minister Bukman wijkt in principe niet af van dat van zijn voorganger.

In een kort geleden gepubliceerd proefschrift komt de politicoloog Paul Hoebink, op basis van vele jaren van onderzoek in Sri Lanka en Tanzania, tot de konklusie dat hooguit zeven procent van de Nederlandse hulp aan die landen bij de armste groepen terecht komt. In de praktijk profiteert het Nederlandse bedrijfsleven veel meer van die hulp dan de arme mensen in de Derde Wereld. Sommige ondernemers schamen zich niet (we hebben trouwens altijd al geweten, dat ondernemers schaamteloos zijn), om de gedwongen klandizie extra winstgevend te maken door veel hogere prijzen voor hun produkten te rekenen dan in het westen gelden.

Negen van de tien uitgekozen projekten komen volgens Hoebink ten goede aan Nederlandse bedrijven. Soms blijken die objekten achteraf zinloos: „Kathedralen in de woestijn”, zegt Hoebink. Zo is er bijvoorbeeld een vliegtuighangar (kosten 35 miljoen gulden) gebouwd aan de voet van de Kilimandjaro in Oost-Afrika. Die hangar is nog nooit gebruikt en zal hoogstwaarschijnlijk ook nooit worden gebruikt. Aan die 35 miljoen hebben de armen in Tanzania dus totaal niets. De enigen die ervan hebben geprofiteerd zijn Nederlandse ondernemers: de leveranciers van de materialen en de bouwers. Ja, ja, ontwikkelingshulp heet dat. Niet voor niets is Hoebink van mening, dat een fors deel van de ontwikkelingshulp niets anders is dan „exportsubsidiëring en een grabbelton ten koste van

de armen." Als we het dus goed begrijpen is de Nederlandse ontwikkelingshulp niets anders dan h u l p voor het Nederlandse bedrijfsleven.

En met dat Nederlands bedrijfsleven gaat het goed. Er worden behoorlijke winsten gemaakt. Op alle mogelijke manieren worden de ondernemers dan ook door de overheid geholpen. In de laatste vijftien jaar zijn er vele tientallen miljarden als WIR-premie aan de ondernemers verstrekt, soms ten onrechte, zoals aan de firma Lubbers, waarvan ook onze minister-president deel uitmaakt. De winsten worden steeds groter, de produktiviteit stijgt, maar van een daling van de werkloosheid is geen sprake. Vele honderduizenden zijn aangewezen op een minimale uitkering. Om niet helemaal te verpauperen proberen sommigen er zwart wat bij te verdienen. Dat wordt echter door de overheid, die ten opzichte van de ondernemers o zo tolerant is, bestempeld als uitkeringsfraude. In november zijn er onder druk van het ministerie van Sociale Zaken weer nieuwe richtlijnen verschenen voor het vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie. Want het kabinet heeft het vaste voornemen de fraude *van werknemers* streng aan te pakken. Daarom worden er steeds meer sociale rechercheurs aangesteld, u weet wel, van die 'heren', die 's nachts achter een heg liggen en door de ramen gluren of een bijstandsmoeder soms 's nachts een vriendje ontvangt. Ook het speuren naar een tandenborstel van de vermeende vriend is een geliefde bezigheid van deze 'heren'.

De uitkeringsfraude wordt geschat op jaarlijks zo'n 4 à 6 miljard. Inderdaad, geen gering bedrag. Maar het is een schijntje vergeleken met het zwart-geld-circuit, dat wordt geschat op zo'n 30 miljard. Wie echter mocht menen dat de overheid ook dááaraan iets zal gaan doen, vergist zich. Immers, zij die beschikken over een deel van die 30 miljard zwart geld, behoren niet tot de onderliggende klasse, maar tot die van de bevoorrechten. Die worden niet bedreigd en behoeven zich niet te verantwoorden. Doel van deze regering, zoals trouwens van elke regering, is immers om de belangen van de heersende klasse, de belangen van de bevoorrechten, zo goed mogelijk te verdedigen.

De koopkracht van de armste lagen van de bevolking daalt steeds, terwijl die van de beter gesitueerden steeds groter wordt. Ook het aantal miljonairs groeit gestaag. En ook de komende belastingvereenvoudiging is niets anders dan een ordinaire bevoordeling van de hoger geklasseerden ten koste van de armen. Steeds meer mensen leven onder het bestaansminimum. Ook de werkloze jongeren moeten steeds een groter deel van hun inkomen inleveren. Maar het Nederlandse bedrijfsleven gaat het goed. En waar de ene groep steeds armer wordt, dat wordt de andere groep steeds rijker.

Kort nadat Lubbers in 1982 minister-president was geworden sprak hij op een bijeenkomst van Europese christen-democraten in Brussel. „De sterkste schouders in de samenleving”, zei hij toen, „zullen de zwaarste lasten moeten dragen.” Maar hij was amper terug in Den Haag of hij trok het evangelisch jasje uit en handelde, samen met zijn ministers, volgens een andere geloofsbelijdenis: neem van de armen en geef het aan de rijken. En daarin is hij tot nu toe wonderwel geslaagd.

— o —

Boekbespreking

EEN STUDIE OVER HET RADENKOMMUNISME IN GROOT-BRITTANNIE

In de loop van het vorige jaar verscheen bij de Britse uitgeverij Macmillan Press een uitvoerige studie over het reilen en zeilen van radenkommunistische groeperingen in Groot-

Brittannië tussen 1917 en 1945. Het ruim 240 bladzijden tellende boek is getiteld 'Anti-parlementair kommunisme'. De ondertitel luidt: 'De beweging voor arbeidersraden in Groot-Brittannië'. De schrijver ervan is Mark Shipway, die behoort heeft tot de inmiddels uiteengevallen Britse 'Wildcat'-groep en thans mede-uitgever is van het blad 'Subversion' ('Omverwerping').

In zijn 'Inleiding' vertelt de auteur, dat hij oorspronkelijk van plan was om de geschiedenis te schrijven van de groep rond Sylvia Pankhurst. Deze Sylvia Pankhurst was de dochter van een vooraanstaand Suffragette, zoals de strijdsters voor vrouwenkiesrecht in Engeland worden genoemd. In die beweging voor vrouwenkiesrecht speelde ook Sylvia Pankhurst aanvankelijk een rol. Zij keerde zich tevens tegen sociale misstanden. Dat leidde ertoe, dat zij er hoe langer hoe meer van overtuigd raakte dat de strijd daartegen alleen zinvol kon worden gevoerd als strijd tegen de kapitalistische produktiewijze.

Sylvia Pankhurst werd socialiste en ontwikkelde zich van socialiste tot radikaal-kommuniste. Zij stond in verbinding met Gorter en Pannekoek en redigeerde tussen 1917 en 1924 het weekblad 'Workers' Dreadnought', waarin o.a. een Engelse vertaling van Gorter's 'Open brief aan Lenin' verscheen. Het blad verdedigde soortgelijke opvattingen als de K.A.P.D. in Duitsland; het leverde felle kritiek op de vakbeweging, op de Labourpartij en op de Britse volgelingen van het bolsjewisme.

Toen Shipway zich in de publikaties en in de geschiedenis van de 'Dreadnought'-groep verdiepte, ontdekte hij, dat er na de eerste wereldoorlog ook nog andere anti-parlementaire groepen in Groot-Brittannië bestonden en dat sommige daarvan waren blijven bestaan nadat de 'Dreadnought'-groep verdwenen was. Hij wijzigde toen de opzet van zijn werk. Wat uiteindelijk ontstond was een studie van wijder strekking, zoals thans werd uitgegeven.

Het boek van Shipway is het eerste boek waarin op overzichtelijke wijze het anti-parlementaire kommunisme oftewel het radenkommunisme in Groot-Brittannië wordt behandeld. De schrijver heeft zich er niet met een Jantje van Leiden afgemaakt, doch uitvoerig en diepgaand onderzoek verricht. Hij maakte niet alleen gebruik van alle verschenen nummers van Sylvia Pankhursts weekblad, maar ook van haar korrespondentie — voor zover bewaard gebleven — en van al het in Glasgow (Schotland) aanwezige materiaal, dat betrekking heeft op de activiteiten van een groep rond een zekere Guy Aldred.

De groep rond Guy Aldred en de groep rond Sylvia Pankhurst kunnen niet zonder meer over één kam worden geschoren. Weliswaar bestonden beide groepen uit anti-parlementaire kommunisten, weliswaar keerden ze zich beide tegen staatskapitalisme zoals zich dat in Rusland had ontwikkeld, maar beide groepen onderscheidden zich al aanstonds door hun afkomst. Sylvia Pankhurst en haar vrienden stonden van het begin af aan sterk onder de invloed van de door Lenin zo scherp veroordeelde 'linkse stroming' in Europa, die op grond van een marxistische analyse, zij het niet terstond, maar wel vrij spoedig, tot een kritiek op het bolsjewisme kwam. Guy Aldred en zijn kameraden waren oorspronkelijk geïnspireerd door de 19e-eeuwse anarchisten zoals Bakoenin.

Aan Sylvia Pankhurst en haar blad 'Workers' Dreadnought' hebben diverse geschiedschrijvers van de Britse 'arbeidersbeweging' meer dan eens aandacht besteed. Dat is waarschijnlijk gedeeltelijk te verklaren door de grote bekendheid die zowel haar moeder als zijzelf als Suffragettes genoten. Over Guy Aldred en zijn groep is tot nu toe zelden of nooit geschreven. Het is een van de verdiensten van Mark Shipway dat het wel en wee van diens groep uitvoerig door hem wordt beschreven.

Shipway heeft zijn stof zeer systematisch ingedeeld. In de eerste deel behandelt hij fundamentele kwesties. Hij zet uiteen hoe en waardoor beide hierboven genoemde groepen — evenals hun Europese geestverwanten — hun aanvankelijke geestdrift voor de Russische revolutie weldra kwijt raakten; hij schildert in volgende hoofdstukken hun

standpunt ten aanzien van de Labourpartij en ten aanzien van de vakbeweging. Wat zijn tekst vooral zo interessant maakt is dit, dat hij laat zien, dat bepaalde overtuigingen moeizaam worden verworven en dat het woord 'moeizaam' in dit verband wil zeggen, dat zij die tot bepaalde opvattingen of konklusies zijn gekomen, meer dan eens plotseling volkomen in strijd daarmee handelen. Ze vallen dan terug op vroegere standpunten of wel ze blijken het slachtoffer van illusies, die men, uitsluitend afgaande op reeds verkondigde meningen, niet zou hebben verwacht en die slechts begrijpelijk zijn wanneer men oog heeft voor een voluntarisme, dat de betrokkenen nooit geheel en al zijn kwijtgeraakt. We komen daar aanstonds nog nader op terug.

Het tweede deel van Shipways boek behandelt de geschiedenis van het anti-parlementaire kommunisme in Groot-Brittannië gedurende het laatste deel van de jaren '20 en het begin van de jaren '30. In een derde deel wordt beschreven wat voor gevolgen de Spaanse burgeroorlog en de tweede wereldoorlog voor de desbetreffende groepen hebben gehad. In een laatste hoofdstuk maakt de auteur de balans op. Daar onderneemt hij een poging om hun afnemende betekenis en uiteindelijke verdwijning te verklaren. Na dit laatste hoofdstuk volgen een uitgebreid notenapparaat en een — eveneens zeer uitgebreide — keuze uit de gebruikte literatuur. Tenslotte is aan het geheel nog een uitgebreide index toegevoegd.

Wij aarzelen niet om Shipways studie een belangrijk boek en een werk van niveau te noemen. We hebben daar verscheidene redenen voor. De eerste is, dat Shipway blijk geeft van die mate van objectiviteit, die men van een historicus verlangen mag, zonder dat deze 'objectiviteit' tot kleurloze neutraliteit wordt. In zijn 'Inleiding' merkt de schrijver hieromtrent op, dat de keuze van zijn onderwerp mede werd bepaald door zijn opvatting, dat anti-parlementaire (raden) kommunisten behoren tot de weinigen die met een alternatief voor het kapitalisme zijn komen aanzetten, anders gezegd: in staat zijn geweest om aan te geven wat voor samenleving voor de huidige in de plaats zou kunnen komen. Dat is een opvatting waarop naar onze mening — naar men aanstonds zal zien — het nodige valt aan te merken. Maar de opmerking bewijst wel, dat de auteur zich bij zijn onderwerp betrokken voelde.

Of het nu aan die betrokkenheid te danken is, dan wel aan de zorgvuldigheid waarmee hij zijn onderzoekingen en nasporingen heeft verricht, feit is het dat hij het radenkommunisme heel wat beter weet te karakteriseren dan de meeste schrijvers die zich daartoe gevoelen. Shipway weet en verklaart onomwonden, dat de stroming die hij beschrijft onder kommunisme heel iets anders verstaat dan sociaaldemokraten en bolsjewiki er onder verstaan. Kommunisme, zo maakt hij duidelijk, is voor de betrokken groepen iets anders dan staatskapitalisme. Het is een samenleving die geen staat meer kent, waarin de loonarbeid is opgeheven, waarin géén sprake meer is van warenproductie, waarin bijgevolg niet de arbeidskracht, maar de arbeid de grondslag vormt voor produktie en distributie en waarin derhalve er ook geen sprake meer is van het geld als algemene waar. Er is meer waardoor de uiteenzettingen van Shipway uitmunten. Hij konstateert bijvoorbeeld, dat de anti-parlementaire kommunisten de Britse Labourpartij als een kapitalistische partij beschouwen en hij verzuimt niet om uiteen te zetten waarom. Hij schrijft ook, dat al hetgeen door de groep van Sylvia Pankhurst werd nagestreefd in feite niet buiten het kader van het kapitalisme viel, ofschoon de groep zelf daar niet de minste notie van had en zijn visie voor een kommunistische visie hield. Ook om al deze dingen houden wij Shipways boek voor een werk dat de moeite waard is.

Shipway maakt er geen geheim van dat de door hem besproken groepen Rusland als een kapitalistisch land beschouwen en hij zelf koestert kennelijk niet de illusie dat ergens op de wereld zo iets als socialisme of kommunisme zou bestaan. In de flaptekst van zijn boek heet het, dat de anti-parlementaire kommunisten zich een samenleving

zonder staten, zonder klassen, zonder geld en zonder loonarbeid ten d o e l stelden. Het is ons niet helemaal duidelijk geworden of deze woorden van de auteur dan wel van de uitgever stammen. Hoe dit ook zij, op het radencommunisme zoals dat na de eerste wereldoorlog in Duitsland en in Nederland werd ontwikkeld is de geciteerde karakteristiek niet van toepassing. De radencommunisten in de genoemde landen stellen zich niet het een of andere d o e l , maar zien de omverwerping van het kapitalisme als het onvermijdelijke resultaat van de klassenstrijd. Willen wij daarmee nu zeggen, dat de geciteerde flaptekst toch min of meer getuigt van een volslagen misvatting van de radenkommunistische zienswijze? Nee, dat is hierom niet het geval, omdat Shipway over de anti-parlementaire radencommunisten in G r o o t - B r i t t a n n i ë schrijft en uit het door hem opgediepte en weergegeven materiaal ondubbelzinnig blijkt, hoezeer zij nog werden gekenmerkt door een zeker idealisme en hoe zij in belangrijke mate zich doeleinden stelden die moesten worden nagestreefd. We hebben dat hierboven reeds met een enkel woord vastgesteld. Dat ook op het Europese vasteland de radencommunisten aanvankelijk nog niet vrij waren van voluntarisme en idealisme laten we hier buiten beschouwing. Het is ons op deze plaats erom te doen, dat afgaande op Shipways beschrijvingen de opvattingen der door hem behandelde groepen géén directe relatie vertonen met de dagelijkse strijd van de Britse arbeiders. De opvatting, dat het burgerlijk parlement en de verkiezingen daarvoor voor de arbeiders geen enkele betekenis hebben en dat arbeidersmacht slechts via arbeidersraden kan worden uitgeoefend, ontstond in Duitsland als gevolg van een praktische ervaring. Dat kan van de opvattingen der Britse anti-parlementaire communisten niet worden gezegd, althans niet in dezelfde mate. Daar, in Groot-Brittannië, was er op zijn hoogst sprake van de negatieve ervaring, dat de zogenaamde parlementaire weg naar het socialisme niet bestond.

Over die negatieve ervaringen met parlementaire illusies en met totaal ongerechtvaardigde verwachtingen van hetgeen Labour kon bereiken als het eenmaal aan de regering was, spreekt Shipway. Nergens echter worden zijn overigens voortreffelijke beschrijvingen van de zienswijzen en ontwikkelingen der anti-parlementaire Britse communisten tegen de achtergrond van de klassenstrijd geplaatst. Dat is volgens ons de (enige, althans voornaamste) zwakte van zijn boek. Voor Britse lezers blijft dientengevolge de geschiedenis van het radencommunisme een geschiedenis van opvattingen en ideeën. En al mag het waar zijn, dat zij dat in zekere zin ook is, er is nimmer in de samenleving sprake van enige stroming die niet de maatschappelijke werkelijkheid weerspiegelt. Hoe dat dan in Groot-Brittannië met de besproken groepen precies zat, komt bij Shipway niet uit de verf. Wie daar — zoals wij — een bepaalde opvatting over heeft, moet tussen de regels peuten om te zien in hoeverre die opvatting klopt. En ook tussen de regels is daaromtrent bij Shipway maar bitter weinig te vinden. Bij hem lijkt het Britse radencommunisme u i t s l u i t e n d een echo van het kontinentale en tot overmaat van ramp wordt dat kontinentale radencommunisme dan nog maar enkel terloops en buitengewoon schetsmatig aangeduid.

Dit alles — onze voornaamste kritiek — neemt echter niet weg, dat wij het boek van Shipway begroeten als een werk, dat in een leemte voorziet, een leemte die overigens voor wat het kontinentale radencommunisme betreft ook nog niet op bevredigende wijze is gevuld, al zijn er wel aanzetten toe gegeven. Deze waardering sluit allerm minst uit, dat wij op sommige punten sterk met de schrijver van mening verschillen. Dat is in het bijzonder het geval, waar hij in zijn slotbeschouwing bepaalde na-oorlogse ontwikkelingen als de oorzaak voor het verdwijnen van de nog bestaande anti-parlementaire kommunistische groepen houdt. Onze opvatting, dat het die groepen aanklevende idealisme en voluntarisme de oorzaak van hun verdwijning vormt, is een opvatting waarvoor Shipway kennelijk geen oog heeft. Hij ziet niet hoe na de tweede wereldoorlog de arbeidersklasse in Groot-Brittannië hoe langer hoe meer zelfstandig optreedt, zelfs dan als zij schijnbaar nog aan

oude tradities en oude ,idealen' vasthoudt. Bijgevolg ziet Shipway natuurlijk evenmin, dat er bij een dergelijk optreden van de arbeiders voor groepen als door hem beschreven geen ,taak' meer is weggelegd, zo die ,taak' er al ooit geweest zou zijn.

Het radenkommunisme is geen ideaal, de radenkommunisten streven niet naar verwezenlijking daarvan. Zij huldigen een bepaalde zienswijze omtrent de ontwikkeling van de arbeidersstrijd. Dat vindt men in Shipways boek op geen enkele pagina. Maar de geschiedenis van die groepen in Groot-Brittannië die duidelijk zagen dat de diverse varianten van de ,oude arbeidersbeweging' geenszins een bijdrage konden leveren tot de bevrijding van de arbeidersklasse omdat ze in feite op de bodem van het kapitalisme staan, die geschiedenis wordt met veel zorg en toewijding beschreven. Dat die beschrijving ook voor hen die de Engelse taal machtig zijn niet licht binnen bereik zal vallen, is een gevolg van het feit, dat het boek maar liefst 29,50 pond sterling kost, wat in Hollands geld neerkomt op zo'n f 120,-. Dat is eigenlijk het enige wat bij deze uitgave te betreuren valt.

C.B.

— o —

CHILEENSE TOESTANDEN OP SCHIPHOL

Op zaterdag 7 januari j.l. werden twee Syrische vrouwen en een kind van vier jaar door de politie op het vliegtuig naar Damascus gezet. Ze waren niet als vluchteling erkend en dus uitgewezen. In Enschede, waar de vrouwen de laatste jaren woonden, was al fel tegen de uitwijzing geprotesteerd en ook op Schiphol werd door een groep sympathisanten van de Syriërs gedemonstreerd. Ofschoon de demonstratie zeer vreedzaam was, werd er toch door de politie tegen opgetreden. Spandoeken met teksten als *Ik ben Nederlander en ik schaam me* en *Wij spelen geen spelletjes met de dood*, moesten worden weggehaald.

Maar dat was niet alles. Journalisten, persfotografen en cameramensen hadden zich met een door de marechaussee verstrekt pasje op de C-pier, vanwaar het toestel met de Syrische vrouwen zou vertrekken, verzameld. Op last van het ministerie van justitie mochten er bij de uitzetting echter geen journalisten aanwezig zijn en dus werden ze met harde hand door de politie van de pier geveegd.

„De laatste keer dat me dat overkwam, was vijf jaar geleden in Chili”, was het commentaar van een beduusde cameraman. Waarom was die man nou zo beduusd over het optreden van politie en justitie? Waarschijnlijk omdat hij dacht, dat die hier anders zou zijn dan in Chili. Dat nu is een misvatting. Overal ter wereld is de politie hetzelfde. Of je nu in het Chili van Pinochet, het Zuid-Afrika van Botha, in de door Israël bezette gebieden of waar ook ter wereld bent, overal zal men zoveel mogelijk beletten, dat de schanddaden van politie en justitie (en van het leger) bekend worden.

Martelen ze hier niet? Wie ooit wel eens heeft gezien hoe ook hier vier of vijf politieagenten gezamenlijk een op de grond liggende jongeman met de wapenstok afranselen en tegen het lichaam trappen, die moet wel tot de konklusie komen, dat ook die agenten tot martelen in staat zijn, zo men dat afranselen al geen marteling wil noemen.

Stephen Biko stierf als zovelen in een Zuid-Afrikaanse cel. Niemand werd daarvoor gestraft. Hans Kok liet men sterven in een Amsterdamse cel. Ook daarvoor werd niemand gestraft. Het is daarom naief te veronderstellen, dat het politieapparaat, dat slechts dient ter verdediging van de belangen der heersende klasse, hier anders zou zijn dan elders. Men zou hoogstens kunnen zeggen, dat zijn misdaden hier minder frekwent voorkomen dan in bijvoorbeeld Chili of Zuid-Afrika. Maar dat is dan ook alles.